

SZAKDOLGOZAT

A TAN KAPUJA BUDDHISTA FŐISKOLA

Dharmatanító szak, Esti tagozat

BUDDHIZMUS ÉS OKKULTIZMUS

BA SZAKDOLGOZAT

Készítette:

Harangozó Viktor

Konzulens:

Szathmári Botond

Cegléd

2018

Tartalom

1. Dolgozati témám választásának oka	5
2. Bevezetés: Az okkult szimbólumok eredete	6
3. A buddhista <i>tantra</i> alapvető szimbolikus eszközei és azok felhasználási lehetőségei a meditációs gyakorlatokban.	9
3.1. A vajra jogar	10
<i>A vajra jogar a gyakorlatban</i>	12
3.2. A ghanta csengő	13
<i>A ghanta csengő a gyakorlatban</i>	14
3.3. A damaru kézidob	15
<i>A damaru kézidob a gyakorlatban</i>	16
3.4. A kapala koponyacsésze	17
<i>A kapala koponyacsésze a gyakorlatban</i>	19
3.5. A kila tör	19
<i>A kila tör a gyakorlatban</i>	22
3.6. A kartrika vágókés	24
<i>A kartrika vágókés a gyakorlatban</i>	24
3.7. A khatvanga pálca	25
<i>A khatvanga pálca a gyakorlatban</i>	26
3.8. A khadga bölcsességkard.....	26
<i>A khadga bölcsességkard a gyakorlatban</i>	27
3.9. A kalasha váza	30
<i>A kalasha váza a gyakorlatban</i>	31
3.10. A mani imamalom	32
<i>A mani imamalom a gyakorlatban</i>	32
3.11. A mala gyöngysor	33
<i>A mala gyöngysor a gyakorlatban</i>	34

4. Összegzés	35
Felhasznált Irodalomjegyzék:	37
Internetforrás jegyzék:	38
Képforrás jegyzék:	39

1. Dolgozati témám választásának oka

Már egészen kis koromban érdekelték a misztikus dolgok és olyan jelenségek, amiket nehéz tudományos eszközökkel kikutatni. Úgy gondoltam, hogy szakdolgozatomhoz olyan témát választok, amiben valamilyen szinten már otthon érzem magam. Így esett a választásom a tibeti buddhista tantrikus szimbólumok rendszerére.

Dolgozatom címe, a buddhizmus és okkultizmus első olvasatra megtévesztő lehet, mert azt sugallná a kedves olvasóknak, hogy keleti okkult praktikákról lesz szó benne. Azonban sokkal inkább mindezek gyökerét képező szimbólumokról fog szólni, és arról, hogy az okkult atmoszférával átszőtt tibeti buddhizmus, milyenfajta szertartási eszközöket, jelképeket és pszichikai képi világot tartalmaz, és ezeket hogyan tudja felhasználni egy tantra meditációt gyakorló, a saját tudatának megtisztítása és átalakítása érdekében. Pont ettől kívánom egyedivé tenni a dolgozatomat, hogy nemcsak felsorolom ezeket a szimbólumokat, de mindegyikhez le is írom a legjobb tudásom és személyes kutatásaim alapján a gyakorlati felhasználási lehetőségeiket is.

Mivel a tibeti tantrikus szimbólumok száma óriási méretű, ezért csak azokat az eszközöket szeretném kidolgozni jelen írásomban, amiket alapként ismer a tibeti buddhista szertartás hagyomány, s amikkel életemben már találkoztam és a tantrikus rituálénál alapvetően fontos szerepet töltenek be. Egyrészt így tartom etikusnak, mert vallom, hogy mindig arról írjon valaki, amiben hiteles tud lenni. Tehát, amit már megismert életében. Másrészt viszont, jelen mű terjedelme messze meghaladná a megengedett kereteket, hogyha a szakirodalmakban fellelhető összes eszközt kielemezném.

A felhasznált forrásanyag képeit a dolgozatom közben kívánom feltüntetni. A képekhez kapcsolódó hivatkozások, közvetlenül a felhasznált internetforrás jegyzéke után lesznek megtalálhatók.

Szakdolgozatomban az idegen terminusok sokszínűsége végett, az angol átírásokat fogom használni. (Példák: bódhiszattva - bodhisattva, csö – chod, mála - mala..stb.)

2. Bevezetés: Az okkult szimbólumok eredete

Először, szeretnék néhány szót szólni, a szimbólumok alapját képező jel és jelkép szavakról. Mivel ennek megértése alapvető fontosságú a későbbi szimbólumok között való eligazodáshoz. Azután, kifejtem azt, hogy mitől is válik okkulttá egy jelkép és hogyan képes működni az, az analógiás gondolkodás által.

„Az általános megfogalmazás szerint, a jel rámutató jellegű, amennyiben egy bizonyos tárgyat, irányt képvisel, a jelkép pedig ráutaló jellegű, amennyiben asszociációs képességeinket veszi igénybe, és emocionális reakciót idéz elő bennünk”¹

Tehát a jel és jelkép közötti különbség, hogy a jel pusztán csak jelez valamit számunkra mindenféle érzelmi hatás nélkül, mintegy intellektuális információként. De a jelkép, az sokkal mélyebbre visz. Az egy olyan ábra, ami képes hatni már az intuitív rendszerünkre is, érzelmi mintázatokkal előhívva belőlünk.²

Ha megnézzük, mi lehet az eredete a jelképeknek, akkor egy nagyon érdekes tényhez jutunk. A lelőhelyek közül, például az Altamira barlangban fellelt falfestmények alapján, elmondható, hogy már nagyon régen, az ősember paleolitikumi korszakának idejében létrehoztak olyan alkotásokat is, amelyek egyáltalán nem származhattak a természeti megfigyelésekből. Mivel nemcsak állatokról és természeti jelenségekről készültek ezek a rajzok, hanem olyan geometriai mintázatokról, és fél ember fél állat lényekről, amelyek nagy valószínűséggel a mélytudattalan térségéből fakadhattak.³

Feltételezhető, hogy már az ősember is mélyen kutathatta a léte értelmének és így a létben ható törvényszerűségek megismerésének lehetőségeit. Próbálhatta a természeti jelenségeket, mint a szélvihart, a napsütést (és olyan időjárási mozgásokat, mint a villámlás az eső és ehhez hasonló) megszemélyesíteni. Így természetesen a környező jelenségvilág hatóerőiben is kereste a lényeket, akik mindezen erőket rázúdítják az emberiségre. Az emberek sorsát irányító hatások antropomorf és zoómorf féle alakzatainak széles spektrumát teremtette így meg. így a ráható erők megszemélyesítésével egy magasabb, egyfajta szellemvilághoz köthette létezésének kezdetét. Ez magával hozhatta az istenek, a teremtők és a tőle magasabb rendű láthatatlan lények hitképzetét. A kikutatott látható

---

¹ Clare 1998:7

² Clare 1998:7

³ Clare 1998:7

dolgokat párosíthatták saját elképzeléseikkel, a kis ember és a nagy univerzum kapcsolatáról. (mikro és makrokozmosz megfeleltetések alapja) Ahogy telt az idő, talán így jöhetett létre az ember asszociációs képessége és maga az analogikus gondolkodás. Ez egyenesen vezetett a mágia ösvényére és a sámánizmus kialakulásához.

A mágia birodalma, aminek egyik fő fajtája az analógia elvén működő mágia. Az analógiás, megfeleltetési gondolkodás, szoros összefüggést mutat a szimbólumok rendszerével. Elve, hogy a hasonló a hasonlóra hat, így vonzza azt. Minden cselekedet, amit egy megidéző szertartás során végrehajtanak, nem más, mint a makrokozmosz, (azaz az univerzum) bizonyos aspektusainak, (azok szimbólumainak) felvonultatása és felmutatása, az ember mikrokozmosz szintjéből. Mindez avégett történik, hogy az univerzális erőkkel kapcsolat jöhesse létre az esendő emberi szinten. Így valóra válhassanak az ember legmélyebb vágyai.⁴

Látjuk tehát, hogy az analógiás gondolkodás, szimbólumokon keresztül működik. De melyek a legősibb szimbólumai az emberiségnek? Erre a kérdésre próbált választ adni *Carl Gustav Jung*⁵ svájci pszichiáter. Felismerése szerint, az ember lelki mechanizmusa három részt foglal magába: Az ego tudat, a személyes tudattalan és a kollektív tudattalan. Témánk szempontjából, eme utóbbi visz minket a kérdés megválaszolása felé. *Jung* a kollektív tudattalan felfedezésével, megtalálta a benne rejlő archetípusokat is.⁶ Ezek nem mások, mint az emberiség és a létezés összes információját tartalmazó ősképek halmaza. *Jung* szavaival:

*„Az emberi elképzelések örökölt lehetőségei, arról, ami ősidők óta mindig is volt. Ezek örökletes volta magyarázza meg azt, hogy bizonyos motívumok az egész földön azonos formákban ismétlődnek”*⁷

Láthatjuk, hogy *Jung* hitt abban, hogy az egész létezés alapját, mind pszichikai mind fizikai tekintetben egy ősképekből álló hatalmas „belső” tér alkotja. Ez a tér, szerinte szoros összefüggésben van, az emberi tudattal. A benne található ősképek, leképeződnek a történelem folyamán kialakult mítoszok, mesék, vagy épp a mindennapi álmaink világában. Ezek után nézzük meg mit is jelent az okkultizmus. Az okkult szó latin eredetű,

---

⁴ Daleth 2005:40-41.

⁵ Carl Gustav Jung (1875-1961) svájci pszichiáter, az analitikai pszichológia megalapítója.

⁶ Clare 1998: 11

⁷ Clare 1998:11

jelentése titkolt, rejtett. Úgy tartják, hogy a 19. századtól alakulhatott ki, „*rejtett hatóerőktől szerzett titkos tudás*”⁸-t jelöl. Láthatjuk, hogy az analógiás gondolkodás és szimbólumok összekapcsolva, pontosan erről az okkult lehetőségről szólnak. Tibet a mai napig megőrizte a szertartásaiban és a meghatalmazó rituáléiban, mindazt a gazdag hagyományt, aminek a legfőbb működtető törvénye, az analogikus gondolkodás munkába állítása. A szertartásokon alkalmazott *mudra* kéztartások, az archetipikus istenségaspektusok szívrezgése (mantra-k) és maguk az archetipikus *yidam*⁹ és egyéb istenségek, mozgásban levő alakjainak felidézése, összeköti a gyakorlót, a tudás kereső embert az ősképek világával. Ez által saját lehetőségei kibontakozhatnak. Kiemelve az embert a tudatlanságból és meghatalmazva a mindentudáshoz vezető felébredés lehetőségével. Mert az emberek, mindig is kutatták a létük értelmét, hogy mi is az életük célja és honnan erednek. Napjainkban is láthatjuk, ennek a megnövekedett igényét, és sajnos a káros mellékhatásait is. Főként, a túlzott buzgóság és nem rendezett hatalmi érzések miatt, a tanok felvizeződését. Úgy tűnik az emberek igényei kettősek: Egyrészt szeretnék a végső valóság tudásának birtokába kerülni. Másrészt azonban, telve vannak hétköznapi vágyakkal és szeretnék, ha jobban mennének üzleti dolgaik, munkaéletük, párkapcsolataik. A hétköznapiakban fellelhető vallások, ezt az igényt nem tudták kielégíteni a tömegek számára. Így vagy beletörődtek az emberek, vagy lázadni kezdtek és ez mozdította őket meg. A belső lázadásból energia született a kutatáshoz, s a kutatásból rátalálás a rejtett módszerekre és az analógiás gondolkodás alapján, a gyakorlatban működtethető mágikus eszközökre.¹⁰

A rejtett tanítások, így nem hétköznapi úton, (tudományok vagy vallások keretén belül), hanem úgynevezett alternatív különleges eszközök (jóslás, szellemidézés, analógiás liturgiák, tudatmódosító szerek használata, mágia, transztechnikák és asztrológia) útján kerültek napvilágra. Ezek egy része elfogadott lett, mert élő hagyománnyal rendelkezik, más része, viszont a manapság is gazdag világát élő kétes *New Age* mozgalom és káros ömlesztett ismeret felhalmozás, a szellemi materializmus körébe sorolódott.¹¹

Tibetben a művészet (és ezen belül a szimbólumok) elterjedése, a hetedik századtól körülbelül a kilencedik századig datálható. *Songtsen Gampo* az első tankirálynak nevezett

---

⁸ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Okkultizmus>

⁹ Tibeti, archetípus jellegű, érzelmi és gondolati mintákat átalakító szimbólum.

¹⁰ Clare 1998:65

¹¹ Trungpa 1998: 15

uralkodó két felesége, (házasságpolitikájának köszönhetően) magával hozta származási helyéről, az ottani kultúra gyümölcseit és tudósait. Így a nepáli *Bhrikuti Devi* hercegnő, az indiai tanítók által, az indiai művészetet és szimbólumvilágot. A kínai *Ven Cheng* hercegnő, viszont a taoista mesterek és kínai buddhista tanítók által, az ott kialakult kulturális jelképvilágot. Mindezek mellett, Közép-nyugat indián keresztül és Kasmíron át, igen fontos művészeti beáramlások történtek. Ezután, vagy száz évvel később *Trisong Detsen*, a másodiknak ismert buddhista tantámogató király, megint csak jelentős mértékben hozzájárult (a Tibetbe meghívott *Shantarakshita* és más indiai buddhista tanítók, a nagy mágus és tantrikus Guru, Padmasambhava által), a művészeti szimbolikák fejlődéséhez és terjedéséhez.¹² Főként Padmasambhava volt az, aki által, az indiai hindu és buddhista tantrikus jelképek és tanítások nagymértékben kezdtek átáramlani Tibetbe. Így a későbbiekben, az ottani már jelenlévő *bon*vallással keveredve, gazdag okkult hatású szimbolika hagyományozódott az utókorra. Most el is érkeztünk odáig, ahol bemutatásra fognak kerülni ezek közül a tantrikus szimbólumok és eszközök közül azok, amelyeket a tibetiek alapvető fontosságúnak tartanak egy buddhista tantrikus szertartás folyamán. Amint dolgozatom elején is írtam, igyekszem a felsorolt eszközök és jelképek gyakorlati meditációs hasznát is megvilágítani, hogy ne csak egy szimbológia bemutató legyen az írásom, hanem egy használható leírás is a tantrikus gyakorlók számára.¹³

3. A buddhista *tantra* alapvető szimbolikus eszközei és azok felhasználási lehetőségei a meditációs gyakorlatokban.

Ahogy már dolgozatom bevezetőjében is említettem, az itt bemutatásra kerülő tibeti buddhista eszközöket, nem betűszerinti sorrendben közlöm, és csak azokat szerepeltetem, amikkel életemben már volt szerencsém találkozni és tanulmányozni őket. Igyekszem a tudásom és kutatásaim szerint megvilágítani nem csak a jelentésüket, de a használatuk mikéntjét is. Ahol saját tapasztalatról írok, ott jelölni fogom a szükséges helyen ezt, ahol viszont másoktól származó forrásokra támaszkodok, azt forráshivatkozásként a lábjegyzetben fogom megjelölni:

---

¹² Kelényi - Vinkovics 1995:12

¹³ Kelényi - Vinkovics 1995:12

3.1. A vajra jogar

Maga a *vajra*, szanszkrit szó. Ha fizikai tárgyként szemléljük, akkor általában egy kis szertartási jogart jelölnek vele, amit a buddhista szerzetesek használnak a jobb kezükben tartva (illetve mikor szükséges mozgatva) a *tantrikus* rituálék során. Ha viszont, szimbólumként nézzük, akkor a buddhista tanításokban az ürességet (*shunyata*) és együttérzés egységét, jelképezi. Magyarul gyémántnak fordították. Tibetiül *dorje* néven szerepel, ami a kövek urát jelenti. Japánul a Japán *shingon* iskola rendszerében (ami szintén indiai *vajrayana*¹⁴ gyökerekkel rendelkezik) a neve *kongo*. Kínai *mahayana* hagyományban *jinkhang*-ként ismerik és a mongolok, viszont a saját mongol-*gelug* tradíciójukban *ocir*-nak hívják¹⁵.

1. kép: vajra

Ez az eszköz, a buddhizmus előtti formájában, a hindu *vedikus* iratokból származtatható. Ott a *vedikus* főisten *Indra* villámfegyvereként szerepel, amivel elpusztítja a gonosz *Vritra* démont. A *vedikus* mítosz szerint, a *rig-veda* egyik fejezetében levágja vele annak fejét és ebből a halott sárkányból teremti meg az egész létezését.¹⁶ *Padmasambhava*, a nagy indiai *Guru* tevékenysége nyomán, az indiai *vajrayana* buddhizmus eljutott Tibetbe¹⁷ Ennek a *tantrikus* tradíciónak a fő szimbólumát is képezi, az öt (vagy *nyingma* tradícióban kilenc) ágú gyémánt jogar. Felépítésében az első formája lehet egyágú. Ilyenkor az abszolút öntermészet egység természetét szimbolizálja. Lehet kétágú. Ilyenkor a két igazságot, a hétköznapi relatív és az abszolút igazságot jelzi, vagy az univerzum függőleges *Meru* hegy tengelyét. Lehet háromágú. Főként a japán *shingon* iskola *vajrayana* hagyományában, ahol

¹⁴ Más néven *mantrayana*. Tibeti beavatásokon alapuló meditációs és *yoga* módszerek, melyek feltételezik egy bizonyos átadási vonalhoz való tartozást. A *Guru*, mint vezető tanár iránti odaadás kulcsfontosságú az ilyen irányzatok iskoláinál.

¹⁵ Glasenapp 2002: 19

¹⁶ Pál 2001: 132

¹⁷ Norbu 2007: 54

*sankosho*¹⁸-nak nevezik. A háromágú forma, a buddhista tanításokban a hármasságot jelöli, (például a megvilágosodott test, beszéd és tudat és ennek szférájaként megjelenő *trikaya tana*) ahogy minden szám a tibeti szimbolizmusban megfeleltethető valamilyen tanítás számmennyiségének.¹⁹ Így a négyágú jogar, lehet a négy mérhetetlen tulajdonság szimbóluma is, de a négy nemes igazságé is és bármi négyességgel kapcsolatos *Dharma* tanításé. Az ötágú jogar, az kifejezheti az öt bölcsesség *Buddha* családot, de az öt elemet is, amiből felépül a látható és a láthatatlan világunk. A hétágú jelölheti a megvilágosodás hét tényezőjét. A hat és a nyolcágú formája nem ismert. Végül a kilencágú jogar, az rámutathat magára a *nyingma* tanok kilences ösvény felosztására.²⁰

Most, hogy az ágak jelentéseit végignéztük, térjünk rá magának az egész jogarnak, az alaki formájára. A Gyémántvágó *sutra* kommentárjaiban említés esik arról, hogy a *vajrayana* elméleti alapjának alakulásában nagyrészt szerepet játszó *vajracchedika sutra* alakja, olyan, mint egy kis jogar. Azaz egy hosszú bevezető szakasz, majd egy rövid tárgyaló rész, majd megint egy hosszabb befejezés szakasz. Az egyik hosszabb rész, a bizalomból fakadó cselekvés szintjeként nevezett egyik fél *vajra* rész. A másik oldali hosszabb rész, az oszlatva sugárzásnak nevezett jelenség és a középső rövid rész, viszont a tiszta eltökéltség szintjét jelenti.²¹

Ugyanakkor, van egy nagyon mély szintű olvasata is. A jogar központi gömbje a *bija* magszótagot szimbolizáló rész, amiből minden megnyilvánulás létrejön. Ennek a jelölése egy *bindu* nevezetű ősi pont. Egy pont, az mindig kiterjedés nélkülséget jelöl, így tökéletesen szimbolizálja a megnyilvánulatlan létteret, a kifejezhetetlen üresség természetét. A kis központi golyóból, mint megnyilvánulatlan pontból, azaz üresség lehetőségéből kettős spirál tekeredik ki és két lótuszvirágra bomlik. Ebből nyílik mindkét oldalra a *Meru* hegyként ismert középső rúd és a két *makara* vizikrokodil (mint megvilágosodott erő) szájából felfelé törekvő nyelvek. Összesen négy *makara* nyújtja a nyelvét ki, amik egyetlen pontban érintkeznek. Ez a furcsa szimbólum a térben létrejövő irányokat és dimenziókat jelöli, mely a megnyilvánult létbirodalom kettős lehetőségét, a férfi és a női minőségű polaritást mutatja. Ahol a *makara* nyelvek egy pontban összefutnak, ott van megjelölve a koncentrációs pont. Minden *mahayana* gyakorlat a

---

¹⁸ Cseh 1996: 14

¹⁹ <http://blog.buddhizmusma.hu/tizperces/18-tizperces/72-lama-jidam-dakini-es-vedelmezo>

²⁰ Hetényi 1983: 92 - 95

²¹ Agócs 2000: 55-57

menedék felvétele után, a *bodhichitta* kifejlesztésével kezdődik. A bodhichitta négy mérhetetlen tulajdonságának erejét jelképezi ez a négy *makara*. A nyelvük egy csúcspontban való találkozása, a megvilágosodott tudat koncentrációjának központba állítását, mint a meditációhoz való motivációs erőt képviseli.²²

A vajra jogar a gyakorlatban

A meditációs gyakorlatok szintjén, a gyémánt jogar egy nagyon fontos kelléknek bizonyul. Segít átalakítani a bennünk, különböző személyiségekben rejlő zavaró érzelmek közül, a harag és gyűlölet érzelmi energiáját. Mivel a jogar, szoros összeköttetésben van az emberi megtisztult *skandha*-k (összetevő halmazok) közül *akshobya*-val. Ez a buddha-aspektus, pont ennek a *vajra* szimbólumnak a megvilágosodott tükörszerű bölcsesség megvalósítást adó családfője. Így minden *akshobya Buddha* körébe tartozó istenségen (pl. *Vajrasattva*, *Vajrapani*, *Hevajra*, *Chakrasamvara*...stb) végzett gyakorlás, főként a harag és gyűlölet átalakítását célozza meg. De ezzel együtt elvezet a végső felébredéshez is, hogyha a *bodhichitta* azaz a megvilágosodás tudat motivációját mindvégig fenntartja a gyakorló.²³

A *vajra* képének tudatban való felidézése, kiválóan alkalmazható káros befolyásoktól, negatív pszichikai hatásoktól való védelemre is. Ezt a lehetőséget támasztja alá, a *dzogchen* tanításokba tartozó gyakorlatok közül, az alapozó *rushen* test gyakorlata. A *rushen* nevezetű előkészítő gyakorlatban, a testtel való azonosulás elengedéséhez használják, a jogar formájának felidézését. Ehhez, testi külső *yoga* pozícióval is fel kell venni egy emberi nagyságú vajra alakját. Azaz lábujjhegyre kell állni, összetett sarkakkal, és a kezeket hajlított karokkal a fej fölött összetenni *vajra* csúcs pozícióba. Eközben vizualizálni szükséges a szívünk közepében, egy lángoló ötágú aranyjogart. Az útmutatások szerint, ekkor minden démon és negatív erő is elhagyja környezetünket. Majd hanyatt vetve magunkat, érezni, hogy a testünkkel való azonosulást elengedjük.²⁴

Ehhez hasonló hatású gyakorlatot, a *nyingma* iskolához tartozó *Dudjom tersar* hagyományból a „határok levédése” gyakorlatban is felfedeztem. Ez akkor történt, amikor egyik *nyingma* oktatóm *Lama Vajranatha*, a *Vajrakilaya* ciklusból tanított pár technikát a sötét erőktől való mágikus védelemre.²⁵

---

²² Govinda 2002: 70-71

²³ Govinda 2002: 100-101

²⁴ Gyálcen – Námdák 2004: 13

²⁵ Reynolds 2014: április 24-26. hétvégi meditációs szemináriumon, szóbeli tanításból.

Saját személyes tapasztalatom, hogy bizonyos Nepálból származó és bronzból készült jogarok közül, párat meg is lehet szólaltatni. Így, egyfajta hangvilla szerű bűgő, de mégis többdimenziós hangzás jön elő belőle. Nem kellett sokáig kutatnom ennek a miértjét, hamar megtaláltam. Ugyanis, azok a bronz jogar fajták, amelyek ily módon megkoccintva körömmel (vagy ujjperccel) hangzásra bírhatók, valójában az öntési eljárás során a száraikkal nem érnek le a talapzathoz. Így azok, a levegőben fordított villaként lebegnek. Ez okozza azt, hogy a hangot hosszan megtartják, ha valami hozzájuk ütődik.²⁶ Mivel a buddhizmusban minden jelenséget a tanítások fényében próbálnak szemlélni a gyakorlók, így magam is arra használtam fel ezt a jelenséget, hogy a hangzás múlandóságára figyelve, saját múlandóságomra emlékezzek általa.

3.2. A *ghanta* csengő

A szanszkritul *ghanta*, tibetiül *drilbu* nevezetű, szertartásokon használt csengő leírása következik. A jobb kézben tartott gyémántjogarnak, ez a kizárólag bal kézben tartott párja. Amíg a jogar, az férfi minőségű, együtttérzés szimbóluma, addig a csengő, a női minőségű bölcsesség (*prajna*) jelképe. Pontosabban, a bölcsesség és üresség egységének jelképe. A *Dharma* tanítások hangja, mely főként a múlandóságról tanít, ahogy halkul a megkoccintása után a hangzásának erőssége.²⁷

A tibeti csengő felső része, egy ötágú féljogar. Ez jelképezi, hogy erős kapcsolatban van az öt bölcsességgel. Ez alatt békés *Vairochana* ábrázata látszódik. Legalábbis, ezt az arcot a kerék család *buddha*formájával azonosítják.²⁸ A csengő palást részének tetejére a nyolc *bodhisattva*-t szimbolizáló kinyílt nyolcszirmú lótuszt alakították ki, ezekre kerültek a nyolc felajánló istennő (*puja devi*) magiszótagjai. A palást lehajló részén, kívül védelmezők és *vajra* gyűrű látható. Az egész palástrész a nyéllal együtt egy kiterjedt háromdimenziós mandalának fogható fel, ahol a harang belsejébe a központi istenség test, beszéd és tudat magiszótagjait vették. A palást és a nyél rész egymástól különálló. Miután megöntötték őket, két eltérő eljárással, mechanikusan egymásba csavarhatók.²⁹

---

²⁶ Saját tapasztalat és felismerés

²⁷ Glasenapp 2002: 86

²⁸ http://www.buddhapest.hu/2014/01/tantrikus-szimbolumok-kellekek_13.html

²⁹ http://www.buddhapest.hu/2014/01/tantrikus-szimbolumok-kellekek_13.html

A tibeti csengőknek három fő formája létezik. Az egyik neve, hósi csengő, amely arról ismeretes, hogy öt, illetve kilencágú félvajra-ba tornyosul a *ghanta* felső része. A második fajta neve, a fogadalmi (*samaya*) csengő, ami minden esetben kilencágú féljogar kialakítással ékített. A harmadik fajta, a *tathagata* csengő, aminek a külső palástján az öt bölcsesség *buddha* család valamely urának a szimbólumát ábrázolják.³⁰

2. kép: ghanta

A ghanta csengő a gyakorlatban

Mint már említettem korábban, a csengő főként a *buddha Dharma*, azaz a tanítás jelképe, azáltal, hogy amikor felcsendül, akkor a hangzás természetéhez tartozik a fokozatos elmúlás. Így a csengővel, egyrészt a múlandóságot, másrészt viszont az üresség felismerését gyakorolhatjuk. Ez által, az üresség meditáció egyik leghasznosabb eszköze lehet. Mivel a csengőt meg kell szólaltatnunk, tehát ok létrehoz egy okozatot, a kezünk mozdulata a csengő megszólalását. Így a csengő felmutatja a *karma* törvényének működését is igen hatékony módon. Ugyanakkor a belőle keletkező fokozatosan halkuló hangzás, segít megérteni a függő keletkezésből fakadó *anatman* éntelenség és magátlanság tanát is. Hiszen ha valamit más okok hoznak létre, az nem tartalmazhat magában rejlő független magot, lényegiséget.³¹

³⁰ Szathmári 2012: 191

³¹ <https://www.tibetanbuddhistaltar.org/tag/bell/>

A tibeti csengő másik felhasználási lehetősége, a *tantrikus* gyakorlatokban a *puja*³²-k kivitelezésénél elsőrendű. Mivel ilyenkor az *upachara* szertartás keretén belül, a megidézett istenségnek hang és zenefelajánlást hoznak létre vele. Itt el is érkeztünk, a csengő második legfontosabb párjához, a *damaru* dobhoz, melyet párban működtetve a csengővel (a *puja*-k felajánló szertartásai közben) végeznek a szerzetesek, vagy az adott *sadhana* gyakorlói.³³

3.3. A *damaru* kézidob

A tibeti szertartásokban, a csengővel párban használt szanszkritul kisméretű *damaru* (tib: *dachung*)-nak nevezett dob, a megidézett *buddha*-knak és *bodhisattva*-knak, a zenefelajánlásban játszik fontos szerepet. Ilyenkor, a szerzetes a bal kezében tartja a csengőt és a jobb kezében a gyémánt jogarral együtt a kis dobot. A testtel, a beszéddel és a tudattal való hódolat kifejezése érdekében, miközben a csengőt rázni kezdi, a dobot háromszor pörgeti meg, oly módon hogy lassan kezdi és fokozatosan rágyorsít. A végén ismét lelassítja, majd egy gyorsat befejezésül ráhúzza rápörget. A kis *damaru* dob felépítésében egy vízszintesen fektetett homokórához hasonlít.³⁴

Régebben emberkoponyából (16 és húsz éves fiú és lány koponyájából, a mágikus *bon* hagyomány előírásai szerint), vagy majomkoponyából készítették a vázrészét. Manapság azonban, rózsafából, vagy egyéb masszívabb fafajtából rakják össze. Mindkét oldalát gyíkbőrrel (régében emberbőrrel) vonják be, és középre egy-egy két oldalt lelógó zsinóron kis szövetekben, fából, vagy tömött bőrből készült nehezékeket helyeznek. A dob megszólaltatása, ennek megfelelően a csukló elmozdításával, rotáló mozdulattal lehetséges. Ilyenkor a kis nehezékek, egymással ellentett irányban csapódnak hozzá a dob két bőroldalához, így adva jellegzetes pattogó ritmushangot. A kis dob alsó részén, egy lelógó szövetdarabot három alsó ujjukkal fognak meg, miközben a dob behajló farészét alulról közrefogják a félig, vagy teljesen nyújtott mutató és hüvelykujjakkal. A zenefelajánlások közötti szakaszokban, a rápörgetéseket, a mutatóujj és a hüvelykujj gyors

---

³² Énekelt felajánló szertartások.

³³ http://www.tarrdaniel.com/documents/KulturalisAntropologia/tibeti_szakralis_zene.html

³⁴ http://www.tarrdaniel.com/documents/KulturalisAntropologia/tibeti_szakralis_zene.html

egymás felé való mozgatásával érik el. Ilyenkor a csukló stabil marad, akárcsak a könyök és csak a két dobtartó ujj mozog.³⁵

Ennek a kétoldalú dobnak a másik fajtája, a nagyobb méretű (körülbelül 20-30 centis) nagy *damaru* dob (tib: *dachen*), amelyet az úgynevezett *chod* elvágás rítusokon használnak, az ego alárendelése végett. Ilyenkor, a másik kézben, egy emberi combcsontból készült kürt (tib: *kangling*) van, s amikor a dobot pergetik, akkor igázzák le a hatalmuk körében a saját egójukat.³⁶ Külső megszemélyesített fődémon formájában tekintenek ilyenkor, saját elhomályosult természetükre, és az összes kívülről érkező hatásra, tulajdonképpen ennek a veszélyes démonnak a kíséreteként. Ugyanakkor, ezt a nagyobb fajta kettős dobot használták régebben a *lhapa*³⁷ *bon* sámán hagyományban is, a betegségkiszívó gyógyítók a révüléseik folyamán. Olyankor, a bal kezükben a dobolással párhuzamosan, *shang* nevezetű cintányért rázogattak. Ennek a különlegessége, hogy jakcsont nehezéket tartalmaz a belseje közepén, és ennek a csontnak a cintányér fém anyagához való ütődése kelti, az igen hangos csörömpölő hangzást.³⁸

3. kép: damaru

*A damaru kézidob a gyakorlatban*³⁹

Itt saját személyes tapasztalatomat szeretném leírni a *damaru* dob, *bon* sámán szintű felhasználásával kapcsolatban. Egyik *bonpo*⁴⁰ hagyománybeli tanítóm kedvessége folytán, részt vehettem egy nepáli *bon drugtag* (sárkány, tigris) beavatáson. Ekkor, egy

³⁵ http://www.tarrdaniel.com/documents/KulturalisAntropologia/tibeti_szakralis_zene.html

³⁶ Szathmári 2012: 189-190

³⁷ Nepáli betegségkiszívó sámánok neve

³⁸ <http://www.sacredhoop.org/Articles/AUTHORISED-SHAMANS.pdf> [:17]

³⁹ Saját tapasztalatok

⁴⁰ Tibet ősvallásának, a *bon* vallásnak a követője.

kígyóbőrből készült nagyobb méretű *damaru* dobbal, meghívta a hagyományvonalát. A csuklóján hordott, igen réginek tűnő kígyócsigolya *mala* gyöngysort, letekerte a karjáról és a fejemre tette. Ekkor, fekete sas jelent meg felettünk és körözni kezdett a hely körül, majd a távolban egy őz bukkant fel és vágatott el. Egy következő alkalommal, nagy tűzrakás mellett, a *damaru* dobomat felszentelte és átadta számomra szertartásos keretek között. Ezután kezdtem használni, betegek gyógyítására a dobolós szertartásokat. Amit megfigyeltem, hogy a dob hangja, mind a használójának, mind pedig a résztvevőknek (vagy gyógyítandóknak) az agyféltekéit egy bizonyos frekvenciára átállítja. Ekkor, egy meghatározott transzszerű élmény folytán, mindenféle tudatmódosító szer nélkül, megváltozott tudatállapot áll elő. Én, a gyógyító szerepében levő egyén, látomásokat észlelek közben, a gyógyítandó, vagy a szertartáson résztvevők, pedig újra szembesülnek érzéseik szintjén (és elméjükben képek áramlása által is) a valaha volt, feldolgozatlan traumáikkal, sérelmeikkel. Igazából a megfigyelésem, hogy akinél dobolás közben a dob üteme miatt rosszulletet keletkezik, az pont, hogy nem a teste fizikai reakciója a hanghatás miatt, hanem a megváltozott tudatállapot alatt elméjében feljövő, sérelmekkel való szembesülés velejárója. Van, aki dobolás közben rángatózni kezd, vagy remegni, vagy sírni, vagy nevetni. Ezek a jelenségek, számomra mind bizonyítékai, a dobolás keltette felszabaduló érzelmeknek és traumáknak.

3.4. A *kapala* koponyacsésze

A *kapala*, (tib: *thodpa*) annak az emberi koponyából készült csészének, vagy tálnak az indiai neve, amit manapság a magasabb *tantra*-ba tartozó szertartásoknál használnak a tibeti szerzetesek, vagy a *yogi*-k. Ám nem mindig volt ez így, ugyanis feltehetőleg ennek az eszköznek a származása, a sámánizmus térségére nyúlhat vissza. Azon belül is, Közép-Ázsia vidékére, ahol a himalájai harcos törzsek közül a *hiungnu*-k, a leigázott ellenfeleik koponyájából készítettek ivóedényt és feltehetőleg még ittak is ellenfeleik véréből. Azonban, amikor átkerült ez a tárgy, a buddhista hagyományba, akkor a nagy indiai mesterek, már a szimbolikus jelentését szorgalmazták a *kapala*-nak. A múlandóság és az üresség jelképeként tekintettek rá, amiben az egójuk vérét felajánlották a felébredetteknek, a megszabadulás és megvilágosodás elérésének érdekében. A magasabb *tantrikus* rituálék

alatt úgynevezett nektárcsészéként alkalmazzák a *lama*-k, amikor az éppen beavatandó tanítványt megitatják belőle.⁴¹

Személyes tapasztalatom, amikor egy két napos *sakja* iskolához tartozó *Hevajra*⁴² beavatás alatt, a fő *lama* által utasított szerzetes odajött hozzánk és egy eredeti emberi koponyacsészéből, (amiben cukor volt elkeverve tejjel) öntött a tenyerünkbe nektárt. Ezt fel kellett hörpinteni és közben vizualizálni, amint szétárad a testünk belső *nadi* csatornáiban, így felébresztve a központi csatorna mentén az összes *chakra*⁴³ központot. Egy másik alkalommal, egyik kiváló *nyingma* mesterem tanítása nyomán, egy védelmező *terma* ciklushoz (elrejtett kincs, mely a bölcsességvédelmezők megidézéséről szól), két koponyacsészét kellett kitenni a magunk előtti asztalra. Az egyikbe, szintén cukros tejet tettünk, a másikba pedig vörös bort.⁴⁴ Bár a mester kihangsúlyozta, hogy a vörös színű tea is megfelelő ehhez a gyakorlathoz. A cukros tej, a sperma felajánlás szimbóluma volt, a vörös bor/vörös tea, azonban az ego vér felajánlása. E kettő folyékony anyag szimbolizálja bennünk, a legfőbb ragaszkodást. Így, az ezekről való lemondásról szól, ez az áldozati szertartás. A sperma felajánlás, a szexuális vágyakról való lemondás, a vér, viszont a hamis énkép fenntartásáról való lemondás szimbóluma. Észrevettem, hogy a *kapala* csészék itt párosával szerepelnek és nem emberi koponyából készültek, hanem bronzból öntöttek. Van egy kis csészeszerű talapzat részük, amibe beletehetők a szükséges anyagok. Fedőlapjuk kis félvajra fogantyúval van ellátva, amivel letakarhatók, a benne felajánlott szubsztanciák.⁴⁵

4. kép: kapala

⁴¹ Szathmári 2012: 290

⁴² A Sakya hagyomány fő meditációs istensége.

⁴³ A *chakra*-k pszichofizikai átalakító központok az ember finomfizikai testében. Az idegrendszerrel és az endokrin belső elválasztású mirigyek rendszerével szoros kapcsolatban vannak.

⁴⁴ Yutok 1997: 150

⁴⁵ Reynolds 2014: április 24-26. hétvégi meditációs szemináriumon, szóbeli tanításból.

A kapala koponyacsésze a gyakorlatban

Mint, ahogy már említettem, a tanulmányaim és megfigyeléseim alapján, a *kapala* felhasználása, egyrészt, az ego felajánló szertartások (és más megvilágosulatlan, vagy megszabadult védelmezőknek szóló *puja*-k, énekelt szertartások) során alkalmazható, belső felajánlás megtételéhez. Másrészt, a beavatások során, a titkos meghatalmazás résznél, a mester a halhatatlanság *amrita* nektárját adja át vele, a tanítványok számára. Harmadrészt, van egy olyan felhasználási lehetősége is, hogy például a *Mahakala*⁴⁶ meditációs gyakorlatban, saját haragvó istenséggé alakult formánk tárgyaként vizualizáljuk.⁴⁷ (ilyenkor a jobb kézben görbékés van) Ez abban segít, hogy jobban megérthessük, hogy az adott haragvó *yidam* szimbólum, milyen hétköznapi érzelmeket segít átalakítani, a rajta való meditáció és a vele való azonosulás során. Tehát a *kapala* csésze felhasználása többértű és pusztán a vizualizáció általi felidézése is képes, fontos tapasztalatokat létrehozni bennünk.⁴⁸

3.5. A kila tör

A szanszkrit szóval kifejezett *kila*, *phurba* (*phurbu* vagy *phurpa*) egyike a legősibb gyógyító eszközöknek, a himalájai sámán tradíciókban. Különféle neveken is ismert, mint pl. démonűző tör, varázstör, mennydörgésszeg vagy gyémánt túske. Háromoldalú erőteljes szertartási eszköz, amelyet a sámánok, *tantrikus* gyakorlók és lámák használnak különböző hagyományokon belül, különböző spirituális orientációval. Ez az eszköz, több ezer éves és már nagyon sok kultúra beleszötte hiedelemvilágát. A hinduizmus, buddhizmus, *bon* és a korai sámán tradíciók. Mivel, az ehhez az eszközhöz tartozó meditációs istenség, haragvó és mélykék színű és közvetlen átalakult formája *Vajrapani bodhisattva*-nak, így a haragot és a gyűlöletet is segít átváltoztatni bölcsességgé. Alapvetően, tehát, ez egy sámán eszköz volt, Közép-Ázsia és Nepál területén, de amikor *Padmasambhava* a 8. században „démonhonosítást” végzett (a tibeti bon vallás eszközeit beolvasztotta a Tibetbe áthozott indiai alapú *vajrayana* buddhizmusba) akkor ezek a bon sámán tárgyak és natív szimbólumok, bekerültek a tibeti buddhista eszköztárba is. A gyémánttör *bon* elnevezése, a

---

⁴⁶ Haragvó istenség a tibeti buddhista *dharmapala* tanvédő istenségek pantheonjában.

⁴⁷ Fisher 1997: 92

⁴⁸ http://www.khandro.net/deity_mahakala.htm

bonpo tantra hagyományban, tibetiül *Phurba drugse chempa*.⁴⁹ Kinézetre hasonlít, a buddhista *nyingma* rendszerben megőrzött gyémánttör istenség alakjához, mégis a kezeiben tartott attribútumok, eszközök tekintetében igencsak eltér. A *bon phurba yidam* (meditációs istenség) mind a hat kezében mágikus tört forgat, míg a buddhista *yidam*-nál azt látjuk, hogy mind a hat kezében különböző tárgyakat tart (ötágú, kilencágú vajra, lángnyaláb, khatvanga pálca) és csak a középső kettőben forgat, egy félvajra végű tört.⁵⁰

A tör a *bon*vallás nomád követőinél, főleg abból készült, amit találtak hétköznapi anyagokat. Így csontból, jakszarvból, fából, meteoritból/kőből faragták ki, a törzsi ábrázolások alapján. Azért nevezték el a Himalájában szegnek, mert az ártó erőket a sámán leszegezte ezzel az eszközzel, mint hatékony démonűző fegyverrel. A *nyingma* iskola *Vajrakilaya* tanrendszere, megtartotta a törnek ilyen minőségű használatát és ezt megtette alacsonyabb szintű mágikus aktivitás (tibetiül: *meley*) a gyémánttör tanok másodlagos technikai részének. A magasabb, a fő részt viszont *toley*-nek nevezték el és abban már nem található semmiféle szellemekkel, vagy mágikus gyakorlatokkal kapcsolatos tanítás. Csakis a megvilágosodáshoz szükséges, mélyen szimbolikus, felsőbb pszichofizikai (vizualizációs és *yoga* technikákat is tartalmazó) átalakító gyakorlat, a *bodhichitta* alapeszméjével kapcsolódva.⁵¹ A *phurba*-kat, manapság is különböző és elég sokféle anyagokból és méretekben készítik. Lehet, fából, vasból, fémötvözetből (rézből, bronzból, vörösrézéből), kvarckristályból és nemesfémekből. Néha vastagon bevonják ékszerekkel. Struktúra szemszögéből, a markolat része, lehet szabadon álló. Ilyenkor, dobok alsó rúdját képezik, vagy rögzítettek. Lehet kicsi, mint egy amulett. Ekkor általában, nyakban hordják, felfűzve. Lehet nagy, mint egy rúd, amit erőhelyekre állíthatnak ki, hogy ott szabályozzák vele a káros földsugárzásokat, vagy egyéb negatív hatásokat. A meteornak, démonokat legyőző erőt tulajdonítottak.⁵²

Mindegyik *phurba*, három részből áll. Fej, nyél és a háromszögű penge. A fej, az istenség fejét ábrázolja, ez kultúránként változik. A *kirati* sámánok, madár figurát ábrázolnak fejként, a *phurba* fejrészén. A *tamang* sámánok, három arcot, a lama-k viszont buddhista istenség fejet. A három fej, a három alapérzelmet ábrázolja szimbolikus formában, az egy fej magát *dorje phurba*-t. Az arc, vagy arcok, gyakran félelmet keltő haragvók, ezzel az

⁴⁹ *phurba drugse chempa*: <https://www.himalayanart.org/search/set.cfm?setID=589>

⁵⁰ Reynolds: 2014. április 24-26. hétfői meditációs szemináriumon, szóbeli tanításból.

⁵¹ Reynolds: 2014. április 24-26. hétfői meditációs szemináriumon, szóbeli tanításból.

⁵² [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism))

kifejezéssel ijesztik meg a démoni erőket és az embereket tiszteletre intik az istenséggel szemben. A középső része a *phurba*-nak, megint csak etnikailag különböző lehet. Ha *vajra* szimbólum a nyélrész, akkor az a hirtelen megvilágosodást szimbolizálja, ami homályon áttörő tisztánlátást eredményez. De van, amikor két egymással szembefordított lótuszt formáz a nyél, ami a dualitások egységbe fordítását jelképezi. A *phurba* alsó része, három vágó él, mely a három alapvető tudati méreg átvágását hivatott képviselni. A nem tudását, a vágyét és a haragét. Ez a rész szimbolizálja leginkább, az exorcizáló, démonűző hatását ennek az eszköznek.⁵³

Másik értelmezés szintjén, a felső rész tekintetében, néha egy haragvó *Mahakala* arc látható, néha három irányba néző három haragvó istenség arc. Mind másfajta mimikával. Azaz, másfajta zavaró érzelmeket fejeznek ki, amiket segítenek átalakítani a gyakorlókban. Az alsó részt, azt vagy egy *garuda* (embermadár, mitikus lény a hindu mitológiából), vagy egy *makara* krokodil fej és száj képezi. Ebből a madár, vagy krokodil szájából lövell ki, a minden esetben három élű, hegyében teljesen elkeskenyedő penge. Mintegy, a lénynek az éles vágónyelvét jelképezve ezzel. Hiszen maga a *garuda*, a buddhista tanítások szintjén, az eredendő bölcsesség szimbóluma. A *makara* krokodil, viszont a mások érdekében folytatott megvilágosodásra törekvés erejének jelképe. Ahhoz, hogy a sámáni eredet is jól látszódjon, meghagyták a mai napig, a három élen leereszkedő kígyókat is, mint az agresszió és harag *naga* (vizikígyó szellem) szimbólumait.⁵⁴

Így el is érkeztünk, az ősi gyökeréhez a tör szerkezeti felépítésének, mely ugye a sámánizmusból ered, és az alsó felső és középső világ három részére oszlik. A tör felső része, az égben lakó *lha* istenek birodalmának jelölője. A középső rész, az emberi világ és az emberekkel együtt lakó földfelszíni *gnyan* és *tsen* szellemek képviselője. Az alsó rész, a lelógó kígyókkal, az alsó világban lakó *lu* kígyószellemek és *sadag* földurak birodalmának jelölője. A felső világ szellemeit, a buddhista hagyomány szerint, *Vajrapani* uralja. A középső világot, a lófejű *Hayagriva* és az alsó világot *Garuda*.⁵⁵

Azt az erőteljes, mágikus hatást képviseli, a *phurba* tör, amely a szertartások során a rosszakarátú entitásokat legyőzi és segít felülemelkedni a próbatételeken. Ez magába foglalja, a betegségek, a támadások és háborúk, negatív mentális kivetítések, káros

⁵³ [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism))

⁵⁴ [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism))

⁵⁵ <http://berukhjence2011haromvedelmezo.blogspot.hu/>

pszichikus erőterek megsemmisítését. Megfelelően és tiszteletteljesen használva a *phurba*-t, a hitünk ereje egyesül a *phurba* erővé és eltávolítja az akadályokat az életünkől és a spirituális fejlődésünk útjából. Átalakítja az energiákat pozitív irányba. Valójában a *phurba* átalakító ereje, egy finomszerkezetű szubtilis funkció, amely a hitünkől fakad és alkalmas arra, hogy eltávolítsa, leszegezze, lekösse, átalakítsa a negatív energiákat. A sámán hitrendszerben az energiákat lehetetlen megölni, vagy elpusztítani, ezért ők átalakítják őket, hogy így épülhessenek be, a teremtés birodalmaiba, pozitív erőkként. Vagy rögzítik és utána átirányítják őket más helyekre. Alapvetően, a *phurba* hatástalanítja a negatív energiákat, (*don*) vagy akadályokat azáltal, hogy elkapja őket, leszegezi őket a földre, vagy bebörtönzi őket. Így az okok, nem tudják létrehozni *karmikusan* az okozatokat, mert átalakulnak pozitív okokká, amik pozitív okozatot eredményeznek. A buddhista világnézetben, a *phurba*-val ábrázolják, az aktív férfi princípiumot, az ügyes módszereket és a munkába állított együttérzést. Ha a szívet áthatja a probléma, a *phurba* átalakítja azt tűzharccal. Mely tűz, a bölcsesség lángja, maga a megvilágosodás tüze.⁵⁶

5. kép: kila

A kila tör a gyakorlatban

Sok elképzelés látott napvilágot, hogy hogyan is kell használni valójában a gyógyításban. A legtöbb módszer úgy kezdődik, hogy a gyakorló meghívja az istenséget, hogy költözzön a *phurba* törbe és abban testesüljön meg. Ilyen formában, a tör meghatalmazódik az istenség erejével. Ezután, a gyakorló vizualizálja, hogy elfogja és kiűzi a negatív energiákat, akadályokat a testből és lélekből. Felnyársalja azokat a pengével, miután lerögzítette a hegyével. Vagy elkapja a démonokat és *phurba* tánc közben, (egyfajta tört

⁵⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism))

hullámoztató mozgás közben) belegyömöszöli a negatív erőt a földbe. Mikor valaki beteg lesz, a sámán fogja a *phurba* tört és a hegyét lefelé fordítva a páciens felé, a beteg fejétől a lábáig középvonalon végighúzza. Ezután a sámán megérinti a *phurba* hegyével a beteg testrészt, beszívja azt, bevonzza a törbe és átalakítja benne, majd a földdel érintkezve a tör hegyén keresztül a földbe döngöli az ártó erőket.⁵⁷

Abban az esetben, ha *exorcizálni* kell, a *phurba*-t arra használjuk, hogy áthelyezzük vele a megszálló szellemet egy tiszta birodalomba. A *phurba*-val elkapjuk és leszögezzük, bezárjuk egy démoncsapdába, majd utána elégetjük azt vizualizálva, hogy a tisztító tűzben a zaklató szellemlény megtisztul. Fontos! Nem ölésről van szó, mert a szellem meg nem ölhető, csak átalakítható vagy áthelyezhető máshová. Megtisztul és egy tiszta földre kerül. A buddhista tradícióban a gyógyító *lama*-k egyedül vagy csoportban viszik végbe a szertartást. A *phurba*-t, mudra mozdulatokkal forgatják, hogy beteljesítsék a *mantra* és egyben, gyógyító, kiűző szándékuk és hitük erejét. Abba az irányba böknek a *phurba* hegyével, amerre át akarják irányítani a negatív erőket. A meditálók, a *phurba*-t a kezükben tartják, miközben recitálják a *mantra*-t, vagy a liturgikus szöveget és közben vizualizálják, amint az ártó erők és zavaró érzelmek átalakulnak a térben.⁵⁸

Az akadályok is feloldódnak. Ehhez, a *phurba*-t hullámoztatva, majd utána fenyegetően bökve használják, megfélemlítve az ártó erőket. A *jankri* sámánok, vizualizálják a gyógyító erőt, miközben tartják a *phurba*-t a kezükben. A *kirati* sámánok hagyománya szerint, a sámán *phurba*-vá válik a folyamat alatt, felveszi az istenség alakját, egyesül vele és ebben az alakban elutazik a sámánbirodalmakba, testéből kilépve. Átrepül, egy másik világba, egy másik valóságba. Amikor elkezdődik a sámánutazás, a szelleme *phurba* alakjában távozik a testéből és elutazik, az oltárán levő szent nektárvázához a *bumpa*-hoz.⁵⁹ Ez a tartály, tele van töltve, szent gyógyító vízzel. Itt találkozik a segítő szellemeivel és utána a *bumpa*-ból, nektárt merítve, visszautazik a testébe a gyógyító erővel. Ezután, átadja a hozott gyógyító erőt a betegnek.⁶⁰

---

⁵⁷ Alford 2007: 65-66

⁵⁸ Alford 2007: 59-60

⁵⁹ [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism))

⁶⁰ <https://www.scribd.com/document/350768482/Phurba-s> [: 15]

3.6. A *kartrika* vágókés

A buddhizmus előtti időkből származó, *bon* vágókés (szkrt: *kartrika*, tib: *drigug*), kialakításában, három fő részből áll. Egy ívelt, hajlított bárd alakú pengérszéből, egy fél ötágú jogar kialakítású nyélvég részből és magából a nyélből.⁶¹ Ez a markolati rész, egy hindu mitológiából származó *makara* krokodil fejét és annak kitátott száját szimbolizálja. Amikor egy *dakini*, azaz egy női bölcsesség *buddha* aspektus, a felemelt jobb kezében, az ég felé tartja fenyegetően, akkor ilyenkor az emberi szenvedélyek és vágy teli érzelmek elvágását jelképezi. Amikor viszont, egy bölcsességvédelmező aspektus (például egy *Mahakala* forma) a szíve előtt fogja, akkor az elhomályosult látás, a tudatlanság elmetszésének szimbólumaként értelmezhető.⁶²

6. kép: *kartrika*

A kartrika vágókés a gyakorlatban

Gyakorlati felhasználás terén, ez a szimbólum, leginkább a tudatban idézhető fel, meditációs gyakorlatok közben. Ilyenkor segít, a túlzott vágyakat és ragaszkodás halmazokat elvágni a gyakorlóban. De bármelyik *yogini*,⁶³ vagy *dakini* gyakorlatban, fontos átalakító szimbólum. Főként, a *vajravara*hi,⁶⁴ *Simhamukha*⁶⁵ és *Yeshe Cogyal*⁶⁶ gyakorlataiban. Például, a *Dudjom Tersar dakini* tanítási ciklusaiban.⁶⁷

⁶¹ Szathmári 2012: 190-191

⁶² Beer 2003: 112-114

⁶³ *Yoga*-t gyakorló nő nemű illető szanszkrit elnevezése.

⁶⁴ Hajkoronájában sertésfejet viselő *yogini*.

⁶⁵ Hóoroszlán fejű istennő, egy *mamo* szellemként alakjában.

⁶⁶ Padmasambhava-nak az indiai *Guru*-nak az egyik társnője volt. A másik *Mandarava* volt, a tibeti hercegnő.

⁶⁷ Reynolds 2006. decemberi 8-10: *Simhamukha* – A bölcsesség és erő oroszlánfejű Dakinije tanítás

3.7. A *khatvanga* pálcá

A *khatvanga* nevű, rituálék során használt rúd, vagy pálcá, egy igen különleges mély szimbolikát tartalmazó eszköz. Szinte bizonyosak lehetünk benne, hogy ezt is a buddhizmus előtti sámán hagyományok valamelyikében használhatták, akár csak a hosszú élet nyílvezzőt (*dadar*). Mivel igencsak hasonlítanak, a sámánok által használt jósbotokra, vagy magára a sámán jelöltségét szimbolizáló sámánpálcára. A sámán hagyományban van egy olyan szokás, hogy az a sámán, aki még nem érte el a sámánsághoz szükséges megfelelő képesítést a szellemektől, az nem kap még dobót a munkájához. Helyette, a megfelelő ideig, egy sámánbotot használhat csak. Amint az első próbákon túl van, kaphat egy lófejű botot, ami jelzi számára, hogy nemsoká érkezhethet a dob is a kezébe. Amint a felavatása megtörténik, onnantól kezdve tetszése szerint választhatja, akár a dobót, akár a botot, a segítő munkálataihoz.⁶⁸

A buddhista ikonográfiában, a *khatvanga* bot, azonban igen összetett szimbolikával rendelkezik. Felső része általában, vagy egy fél ötágú jogart (öt bölcsesség szimbóluma), vagy egy középső élével lágoló háromágú *trishula* szigonyt tartalmaz. Ennek a szigonynak a három ága, a három létbirodalom átvágását jelöli. A vágyét (*kamadhatu*), a formait (*rupadhatu*) és a formanélküliét (*arupadhatu*). Alatta, egy száraz koponya, az alatt egy aszott emberfej, s az alatt, egy normál emberfej található. Ez a hármas koponyasor szimbolizálja, a megvilágosodottak három szféráját, a *trikaya*-t. Ami a *dharmakaya*, a *sambhogakaya* és a *nirmanakaya*. A törvényttest, a gyönyörtest és a kisugárzástest. Ez alatt a három koponya alatt található, (néhány *khatvanga* fajtánál) a végső valóságot szimbolizáló *vishvavajra*, azaz kettős jogar. A *khatvanga* pálcát, általában *Guru rinpoche* (lótusszülött *Padmasambhava*) ábrázolásokon, annak bal karhajlatában szokták megjeleníteni. Ez szimbolizálja, hogy habár a képen, vagy a szobron nincs ott formailag a társnője, mégis szimbólum alakjában pálcaként jelen van. Ugyanakkor, a táncoló bölcsesség istennők, a *dakini*-k is felébredett erőik bizonyítékaként, a bal karhajlatuk alatt tartanak a táncuk közben, ilyen hosszú *tantrikus* pálcát.⁶⁹

---

⁶⁸ Szathmári 2012: 196

⁶⁹ Vaszi (Urgyen) 2016: 75

7. kép: khatvanga

A khatvanga pálcája a gyakorlatban

Gyakorlati megvalósítása terén, egy *khatvanga* rúd, ugyanúgy használható, mint egy varázspálca. A sámán hagyományban, a sámánok, az adott illető elveszett lélekrészeit segítik visszaszerezni, ezzel az eszközzel. De ugyanakkor, kiválóan felhasználható, a saját ragaszkodásaink és elhomályosulásaink átküldésére, azáltal, hogy egy homokba döfött *phurba* törrel már leszögeztük előzőleg, a saját ego mechanizmusunkat. Ilyenkor, a bal kézben tartott *khatvanga* pálcával, mindazt a fennmaradt zavaró érzelmet, ami bennünk forrong, átírányíthatjuk a *phurba*-n keresztül az anyaföld semlegesítő mélyébe. Amikor ez megtörténik, akkor egy kettős jogarral, mint pecsételővel, le is szokták pecsételni a föld nyílását, hogy vissza ne tudjon jönni onnan, semmilyen zavaró erő.⁷⁰

3.8. A *khadga* bölcsességkard

Ez az eszköz, az ikonográfiában, *Manjushri*⁷¹ *bodhisattva*-nak a fegyvere. A *bon* hagyományban, *Mawe Senge*⁷²-nek, aki megegyezik lényegében a buddhista *Manjushri*-val. A bölcsesség *bodhisattva*-ja, jobb kezében tartja az ég felé emelve a lángoló kétélű kardot, aminek a neve tibetiül *raldhi*. Két éle van, mert az egyik él, a világi tudáshoz vezető út akadályait, a másik, a világfeletti bölcsesség ösvényén előjövő akadályokat vágja el. Így, e két akadályféleség elmetszésével, a tudatlanság duális erőinek elpusztítása, ennek a kardnak a fő feladata. Az, hogy ez a kard, lángoló formában van kialakítva, vagy a képeken ábrázolva, azt jelenti, hogy ez maga a bölcsesség szimbolikus formában kifejezve.

⁷⁰ Alford 2007: 66-67

⁷¹ <http://karmaguru.hu/manjushri>

⁷² <http://www.univie.ac.at/bon/art/portable/thangkhas/176-sherab-mawe-senge-shes-rab-smra-ba-i-seng-ge>

A *raldhi* felépítésében három részből áll. Az előbb már tárgyalt kétélű kardpenge részből, mely lángoló. A második részből, ami egy *makara* száj és a markolatvég részéből, ami egy fél ötágú jogart formáz. Ami nem más, mint az öt elem megtisztultságának szimbóluma. A rituálé, ami alatt alkalmazzák ezt a hatékony negatív erőket elűző eszközt, a tűz rituálé.⁷³ Hasonló hatás kelthető fel általa, mint a *phurba* tör által. Távol tartja, elűzi a sötét erőket. Fontos szimbólumként szerepel a *bon* hagyományban is, nemcsak a már említett *Mawe Senge* kezében forgatva, hanem a nagy védelmező istennő *Sidpa Gyalmo* egyik fontos kisugárzásának a kezében tartva, melynek neve *Yeshe Walmo*. Ő, a gyógyításban is nagyon fontos aspektus, a *bonpo* hagyományban.⁷⁴

8. kép: khadga

A khadga bölcsességkard a gyakorlatban

Ahhoz, hogy megértsük, mennyire fontos hatása van ennek az eszköznek, ahhoz *Manjushri* gyakorlatát végezhetjük haszonnal. Itt most ennek fényében leírom, *Manjushri* rövid gyakorlatát, ami által valódi hatásában átélhetjük, ennek a szimbólumnak, a tudatosság szintjén ható, elhomályosulás feltisztító működését:

*Manjushri meditáció*⁷⁵

Mint minden *tantrikus sadhana* gyakorlat előtt, így a *Manjushri* gyakorlatában is, (a megvalósított *Guru* megidézése után), a menedékvétel a második lépés. Ez azt jelenti, hogy amíg a gyakorló meg nem világosodik, addig menedéket vesz és ez által minden hitét és bizalmát helyezi, a *buddha*-ba, mint a tanítóba és az elérendő megvalósított tudatállapotba. A *Dharma*-ba, mint az ehhez a felébredett állapothoz vezető tanításokba. A

⁷³ Szathmári 2012: 207-208

⁷⁴ <https://www.himalayanart.org/search/set.cfm?setID=355>

⁷⁵ <http://thubtenchodron.org/2008/05/manjushri-meditation-sadhana/>

sangha-ba, mint a megvalósítók és a megvalósításra igyekvők közösségébe. Amikor a menedék recitáció véget ér, kezdődik a *bodhichitta* szöveg elmormolása. Ez általában, egy rövid mondat szokott lenni, ami, a menedékvétel kifejezése mellett, a minden lény javára való kitartó munkát és életcélt fekteti le. Ezután, a *bodhisattva* érzés mélyítéséhez, még a négy mérhetetlen tulajdonságot is elszavalják: Szeretet, együttérzés, átérző öröm, elfogulatlanság. Miután mindezzel készen vannak, elkezdődik az üresség érzet megalapozása. Az üresség *mantra* által, ami minden gyakorló *karmikus* tisztátalan látomását feloldja, mind belül, mind kívül, önmaga a gyakorló és a külső környezet felolvad a térben.⁷⁶

Mert a következő lépésként, ebből az üresség állapotból jelenik meg a gyakorló előtt, a saját eredendő természete, mint az adott istenség lényegi magyszótagja (tudat esszenciája). Ez *Manjushri* esetében, a narancssárga *DHIH* szótag, mint a bölcsesség lényegi tudatmagja. Ez különböző hagyományokban, különféleképpen történhet. Itt, egy *gelug sadhana*-ban, előbb egy lótuszvirág jelenik meg, egy holdkoronggal a tetején. A lótuszvirág, az eredendő tiszta természet. A holdkorong, ennek a tiszta természetnek a sugárzó intelligencia szimbóluma. Ezek tetején formálódik ki, a *DHIH* tudat magyszótag. Ebből a szótagból ragyognak ki, az együttérzés fényei, s érintik meg a *buddha*-k, *bodhisattva*-k szívét, s egy másik kiáradással alakítják át a sugarak, az összes érző lényt *Manjushri* formájává. Tehát, megtisztítják őket, az önmagunkban való lényképzettől. Ezután térnek vissza a fények a lényektől és a *buddha*-któl, a központi magyszótagba. Itt azonnal átalakítják a szótagot, *Manjushri* áttetsző ikonográfiában használatos fényformájává, testévé. A szöveg leírja, hogy ekkor a gyakorlónak tudatosítani kell, hogyan néz ki *Manjushri* alakja. Például, egy feje és két keze, két lába van és narancssárga színű. A jobb kezében, lángoló kétélű bölcsességkardot, s a balban egy lótuszvirágot tart, melynek virágzata annak jobb füle mellett nyílik. A virág tetején, a *Prajnaparamita*, a túlpartra juttató bölcsesség iratai foglalnak helyet. Keresztbetett lábbal ül a gyakorló előtt. Tengernyi sok *bodhisattva* királyi dísze van és selyemsálak övezik. A három *karma* halmozó kapuja, teljesen tiszta. Homlokán megjelenik, a fehér *OM* (teljesen megtisztult Test), a torkánál, a vörös *AH* (teljesen tiszta beszéd) és a szívénél, a mélykék *HUM*

---

⁷⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1rom_dr%C3%A1gas%C3%A1g

(teljesen tiszta bölcsességtudat) szótag. Ebből a három test, beszéd, tudat szótagokból sugároznak ki a fények, és meghívják a bölcsesség *buddha*-kat, mind az ötöt.⁷⁷

Mikor érzi a gyakorló, hogy megérkeztek, akkor bemutatja a négyágú *mudra*⁷⁸ használatot. Ezek közül, az első a kampó *mudra* (szanszkrit *mantrája: DZA*). Ennek felvételével, vizualizálja, hogy a bölcsesség istenségei, az előttük levő *Manjushri* forma köré gyűlnek. Kampó *mudra* felvétele: Bal kéz tenyérrel felfelé áll, mutató és kisujj nyújtva, miközben a középső kettő ujj a tenyérbe hajlik, a begömbített hüvelykujjat átfogva. Ez a *vajra mudra* nevű kéztartás, mind a négy *mudra* tartás felvételénél változatlan marad. Jobb kéz tenyérrel lefelé ugyanebben a tartásban, csak a jobb nyújtott mutatóujj, a bal kisujjra fog rá. A második *mudra* kéztartás, a lasszó kéztartás (*mantra: HUM*). Ekkor a gyakorló látja, amint a bölcsesség istenségei, *Manjushri*-ba olvadnak. Lasso *mudra* felvétele: Bal kéz tenyérrel kifelé néz, a jobb kéz, kézháttal annak csukló részéhez érintkezik. Mindkettő *vajra mudra* tartásban. A harmadik *mudra* kéztartás, a vaslánc *mudra* (*mantra: BAM*). Ekkor realizálja a gyakorló, azt az érzést, hogy az előtte levő *Manjushri* és a bölcsesség istenségei elvegyülnek egymással. Vaslánc *mudra* felvétele: *Vajra mudra* tartás marad, mindkét kéz a mellkas előtt, hajlított karral, tenyérrel felfelé néz. A kinyújtott mutató és kisujjak összeérnek, láncszemkapcsolódást imitálva. A negyedik *mudra*, a csengő *mudra* (*mantra: HO*). Ekkor átérzi, hogy ez az egész nagy egyesülési folyamat, teljesen megszilárdul. Azaz, az általa vizualizált *Manjushri* forma, és a valódi istenség elválaszthatatlan egysége jön létre. Csengő *mudra* felvétele: *Vajra mudra* tartás marad, a lasszó *mudra*-hoz hasonlóan, de fordított helyzetben vesszük fel a kéztartást. A jobb kéz néz kifelé és a bal kézhát érintkezik, a jobb kéz csuklójához. Természetesen ahány tibeti iskolahagyomány jött létre, annyiféle *mudra* kéztartás alakult ki a történelem folyamán. Az általam leírt *mudra* fajták, a *Sakya* iskolához tartoznak, mert onnan tanultam meg őket.⁷⁹

Ezután a felajánlások és imák megtétele következik. Ez szintén *mudra*-kkal, úgynevezett felajánló kéztartásokkal jön létre. Itt nyolc felajánló *upachara mudra*-t mutatnak be a gyakorlók, közben az adott felajánlandó tárgyhoz tartozó *mantra*-t recitálva. Majd összetett

⁷⁷ <http://thubtenchodron.org/2008/05/manjushri-meditation-sadhana/>

⁷⁸ [http://www.rigpawiki.org/index.php?title=Mantra_of_the_Four_Gate_Keepers_\(dza_hung_bam_ho\)](http://www.rigpawiki.org/index.php?title=Mantra_of_the_Four_Gate_Keepers_(dza_hung_bam_ho))

⁷⁹ Saját tanulmányból a magyarországi Szakja Tasi Csöling központban: 2007 Sakya Trizin általi Rig szum gonpo (három bodhisattva) meghatalmazás és 2006 Jetsun Kushog, Hevajra meghatalmazás utáni tanítás. <http://www.szakja.hu/magyar/index.htm>

kézzelel fohászt intéznek az előttük ülő, immár valóságosan egyesült *Manjushri*-hoz. Ekkor jön a *mantra* recitációs szakasz ideje. A gyakorlók, tisztán látják maguk előtt *Manjushri*-t, a nagy bölcsesség *bodhisattva*-t. Közben vizualizálják, hogy szívében, egy fekvő holdkorongon, megjelenik, a bölcsesség magtudatot szimbolizáló narancssárga *DHIH* szótag. Ezt körbeveszi, *Manjushri* lényegi mantrája. Amikor elkezdik recitálni a *mantra*-t, el kell képzelniük, hogy *Manjushri* szívéből tengernyi aranyszínű bölcsességfény árad rájuk, miközben áttetsző mellkasában jobb irányba (mivel férfi *buddha* aspektusról van szó) forog a *mantra* lánc. *Manjushri mantra*: OM AH RA PA TSA NA DHIH.⁸⁰

Majd amikor eleget recitálták a *mantra*-t, akkor a fények visszagyűlnek a gyakorló szívébe, és önmaga is felolvad a magszótagban. Ezután, ebben a tiszta emelkedett állapotban időzik formamentesen. Majd, újra összesűríti formáját a térben, s a buddhista gyakorlatoknál kihagyhatatlan érdem felajánlás történik meg, minden érző lény javára.⁸¹

3.9. A *kalasha* váza

A tibetiül *bumpa*, vagy szanszkritul *kalasha*, annak a vázának a neve, amit, vagy beavatásra használnak a tibeti *lama*-k, vagy pedig áldásra. Abban az esetben, ha beavatásról van szó, akkor nagy szerepet kap, a váza belsejébe helyezett pávatoll végű nektárcsepp adagoló szerkezet. Ez egy rézcsőszerű adagoló eszköz, amivel, az áldások, vagy beavatások alatt, pár csepp, a vázában tárolt folyadékot szorít be, a fokozatosan elkeskenyedő cső vége. Így, amikor a lama kihúzza ezt az adagolót a váza belsejéből, és egy speciális körző csukló mozgás után, lentől hirtelen felrántja a csövet, akkor abból cseppek záporoznak az ottani résztvevőkre, (vagy tárgyra szenteléshez). A szertartás közben, hogyha túl sok tanítvány van jelen, akkor, a váza belsejéből kihúzva, ezt a kis rézcsövet, a beavató nektárt egy kis tükör felületére csepegtetik. Ebben a tükörben, mely a tanítványok felé van fordítva, mindenki visszatükröződik, így részesül a tükrön lefolyó nektár meghatalmazó erejéből. De, van, amikor sáfrányos vizet raknak bele, és a beavatások előtt, a szertartási eszközök tisztítására használják így fel.⁸²

⁸⁰ <http://thubtenchodron.org/2008/05/manjushri-meditation-sadhana/>

⁸¹ <http://thubtenchodron.org/2008/05/manjushri-meditation-sadhana/>

⁸² Szathmári 2012: 207

9. kép: kalasha

A buddhista hagyományban, a váza, amúgy egy szerencseszimbólum is, mivel kétfajta anyag is lehet benne. Egyik változatában, lehet hosszú élet, halhatatlanság nektárjával, (szkrt: *amrita*, tib: *dutsi*) teli meghatalmazó eszköz. Másik változatában, nem tartalmaz pávatollat, hanem van egy lapos fedője és telítve van mindenféle drágakővel. Így kincses vázaként (tib: *terbum*), gazdagság szimbólumként funkcionál. Itt meg kell említeni, hogy vannak olyan vázák, aminek a hatékonyságát, a *gau* ereklyetartókhoz hasonlóan, elhalt nagy megvalósított mesterek hamvaival töltik fel. Ez nagy áldást biztosít a tanítványok és a tanítók számára is.⁸³

A kalasha váza a gyakorlatban

Ahogy láthattuk, ennek a vázának az egyik legfontosabb funkciója, a meghatalmazás és áldás kivitelezése. Így a sámán hagyományban is, fontos gyakorlati szerepet játszik, a lélekviasszahívás után. Akkor, amikor a sámán, szellemi alakjában beleönti a vázába és elegyíti annak vizével, a visszahozott, traumák miatt leszakadt lélekrészeket (tib: *la*). Később ezt issza meg, vagy ezt a kancsót helyezik a fejére az adott gyógyítandó illetőnek.⁸⁴ De van, amikor általános áldás adás végett teszik a feje tetejére, egy éppen gyengélkedő illetőnek az ilyen vázát. Mindezek a technikák, az ázsiai sámánizmus hagyományaiból erednek.⁸⁵

---

⁸³ Szathmári 2012: 207

⁸⁴ <http://www.3worlds.co.uk/Articles/Phurbas.pdf> [14-15]

⁸⁵ Beer 2003: 197-203

3.10. A *mani* imamalom

Talán, a tibeti buddhizmuson belül, a legismertebb eszköz, a szanszkritul *mani*-nak (tib: *mani khorlo*) nevezett, érdemhalmozó szerkezet. Ez a kis malom, vagy éppen nagy malom, (attól függ, mekkorára építik) rengeteg papírra nyomtatott *Avalokiteshvara mantra*-t tartalmaz. Ezt a sok *mantra*-t, összehajtogatják guriga alakban és belerakják a belsejébe ezeknek a fémszerkezeteknek, majd megforgatják őket. A forgatástól úgy remélik, hogy mindaz a sok *mantra*, amit tartalmaz a szerkezet, hozzáadódik, az általuk addig elmondott *mantra*-k számához. Így, hitük szerint, az érdemeik megsokasodnak és egy pozitívabb szebb sors és élet vár rájuk a közeljövőben. Vagy éppen a következő életükben, egy hasznos, fejlődés szempontjából szerencsés létforma. Ezek az imamalmok, ha kicsiben készülnek, kétfélék lehetnek. Általában fémből, rézből, ezüsből és egyéb ötvözetekből készítik őket. Még a legkisebb is, rengeteg papírra nyomtatott, vagy éppen írt mantrát tartalmaz. Ezeknek a kisebb formáknak, a forgásra képes malom része, egy hosszabb rúdra van ráhelyezve. Ahogyan az emberek, a kezükben tartják és ringatják a szerkezetet az, az oldalára erősített kis bőrön, vagy láncon lógó súly miatt, elkezd a lendített irányba forogni. De vannak ehhez hasonló kisebb, talapzatra helyezett álló imamalmok is, amiket szintén kézzel forgatnak, az oldalukból kiálló részek meglökése által. Ugyanezen az elven működnek, a nagy, hatalmas méretű imamalmok is. Vagy magát a forgó hengert gördítik a kezeikkel, a megfelelő irányba (ha *bonhívő*, akkor balra, ha buddhista, akkor jobbra forgatja), vagy pedig ott is létrehoznak, forgatásra lehetőséget adó kiálló részeket rajtuk.⁸⁶

10. kép: mani imamalom

A mani imamalom a gyakorlatban

Saját tapasztalatom, hogy én egyrészt ugye parapszichológus voltomnál fogva, gyógyítással foglalkozom és ezért hangtálakkal is. Így van, amikor hangtál kezelések előtt,

⁸⁶ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Imaker%C3%A9k>

olyan mértékben lenyugtatásra szorul egy kedves vendégem, hogy nem lehet máshogy hatni rá, csak ügyes módszerekkel. Ekkor szoktam alkalmazni, a kis kézi *mani* imamalom megforgatását a teste körül, órajárással megegyező irányba (buddhista forgásirány szerint). Ekkor, észre szoktam venni, hogy az áldás eléri őt és sokkal hamarabb el tud lazulni, a kezelés megkezdéséhez. Ilyenformán, a stressz mentesítő kezelésekben is nagy hasznát látom, ennek a kis szerkezetnek.⁸⁷

3.11. A *mala* gyöngysor

A buddhista *mala* (tib: *phrengba*) nem más, mint összpontosítást elősegítő *mantra* számlálóeszköz. Fajtáinak osztályozása, a négy buddha aktivitás tekintetében történik: A békítő aktivitáshoz: kristályból, kagylóból vagy lapis lazuliból készült *mala*-kat érdemes használni. A gazdagító aktivitáshoz: aranyból, ezüsből készült *mala* használata ajánlott. Az elkápráztató, vagy erő aktivitáshoz: korall, vörös réz vagy vörös szantálfából készült *mala* a megfelelő. A haragvó védelmező aktivitáshoz: *rudraksha*⁸⁸ magból készült *mala* használatos. Ha ez nem megoldható, akkor tudni kell, hogy mind a négy aktivitáshoz megfelelő és kiváló a *bodhi*-fa magjából készült *mala*.⁸⁹

Hány szemből álljon egy mala:

A különböző *sutra* hagyományok, a különböző aktivitásokhoz, eltérő golyószámokat adnak meg:

„A békítő aktivitáshoz 100 szemű

A gazdagító, növelő aktivitáshoz a 108 szemű

Az elkápráztató vagy erő aktivitáshoz az 25 szemű

A haragvó, védelmező aktivitáshoz a 60 szemű *mala* az ideális.”⁹⁰

Speciális alapzsinórok:

A békítő aktivitáshoz: három fehér fonalból kell összefonni, az alapzsinórt.

A gazdagító aktivitáshoz: négy sárga fonalból kell összefonni.

---

⁸⁷ Saját tapasztalás

⁸⁸ Szó szerint: *Shiva* szeme. Egy fanyar kék gyümölcsű fa termése, melynek különleges magjaiból fűzért fonnak. Általában haragvó típusú gyakorlatokhoz használják, a *shaiva* hindu gyakorlók és a tibeti tantrikus *yogi*-k.

⁸⁹ http://www.khandro.net/practice_mala.htm

⁹⁰ http://www.khandro.net/practice_mala.htm

A meghatalmazó erő aktivitáshoz: két vörös zsinórból kell összefonni.

Haragvó, védelmező aktivitáshoz: kilenc kék zsinórból kell összefonni.⁹¹

Hogyan használjuk a *mala*-kat (*Dakini tantra* alapján):

A békítő, tisztító aktivitáshoz, a hüvelykujj és mutatóujj közé kell fogni a *mala*-t és úgy hajtani a szemeket. A gazdagító, növelő aktivitáshoz, a hüvelyk és a középsőujj között kell hajtani a *mala* gyöngyöket. Az elkápráztató, vagy erő aktivitáshoz, a hüvelyk és a gyűrűsujj között kell hajtani, és a haragvó, védelmező aktivitáshoz a hüvelyk és a kisujj között kell mozgatni a szemeket.⁹²

11. kép: mala

A mala gyöngysor a gyakorlatban

A *mala*-t, mint meditációs számláló eszközt, a gyakorlati *mantraszámláláson* túl, felhasználhatjuk divinációs eszközként, jóslásra is. Ennek a módszernek az egyik leírását fogom most ismertetni: Először, szükséges megidéznünk *Manjushri*-t, vagy bármely jóslással kapcsolatban levő haragvó védelmezőt. Ezután, koncentrálni kell a kérdésünkre, miközben mindkét kezünkkel megfogjuk a *mala*-t és szemmagasságban magunk elé emeljük. Ezután, hármassával kell befelé számolnunk, mindkét oldalon egyszerre. Amikor ujjunkkal érzékeljük, vagy szemünkkel látjuk, hogy elfogytak a lépéslehetőségek, ahány golyó marad, az mutatja az eredményt. A műveletet, ekkor még egyszer, meg szükséges ismételni. Majd, az ábra alapján kiértékeljük, a kapott eredményeket:⁹³

⁹¹ http://www.khandro.net/practice_mala.htm

⁹² http://www.khandro.net/practice_mala.htm

⁹³ http://www.khandro.net/practice_mala.htm

Kapott eredmények kiértékelése:

Ha, egy golyó marad, akkor elsőként a sólyom eredmény, szerencsét, támogatást, sikert jelent, betegségekből való felgyógyulást. Úgy vélem, ez a személyes védőszellemek *dralha*-k és az öt személyes védőistenség legerőteljesebb, védelmező hatásmutató eredménye.

A holló, ennek az ellenkezője. Amikor, a három számlálásból, elsőként, a két gyöngy az eredmény, akkor a helyzet kedvezőtlen. Rossz dolgok következhetnek be, óvatosabbnak kell lennie a jóslást kérőnek, a saját élete dolgaiban.

A hóoroszlán három gyöngye, úgy tűnik, olyan eredmény, mint egy középső út, a sólyom és a holló között. Se nem jó, se nem rossz. Lassú, de stabil, inkább semleges hatást mutat. Viszont az ellenségek ereje is gyengének mutatkozik, ha a három gyöngy jön ki elsőként a jóslásban.⁹⁴

1 után 1: Minden kiváló. 2 után 2: A felhőtlen ég elsötétedik, a jólét elveszik. 3 után 3: Jólét, minden a kezünkbe hullik. 3 után 1: Rizspalánta növekedése homokos dombon, az özvegy férjhez megy, a szegény gazdag lesz. 1 után 2: Minden kívánság megvalósul, megmenekülés a veszélyből. 1 után 3: Jó segítség érkezik, ima az istenekhez, 2 után 3: Közepes eredmény, jogi problémák. 3 után 2: Türkizforrás fakad és megtermékenyíti a földet, váratlan étel, megmenekülés minden veszélyből. 2 után 1: Rossz jel, járványos betegség jön, ha az istenekhez fordulsz imával és megbékítod a démonokat, elhárulhat a baj.⁹⁵

4. Összegzés

Szakdolgozatom végére érkezve, talán már jól látszik, hogy mekkora gazdag szertartási, szimbolikus eszközhagyományt őrzött meg az utókorra, India és Tibet. Mint ahogy dolgozatomban többször is hangsúlyoztam, csak olyan eszközöket vonultattam fel, amikkel életemben már találkoztam, tanítást kaptam róla, vagy használtam személyesen is bizonyos tibeti szertartások, vagy gyakorlatok folyamán. Mégis, még így is láthatjuk, hogy akár egyetlen eszköz is, rendkívül sok kis szimbólumot tartalmaz, egyesítve magában. Így azok, akik *tantrikus* meghatalmazással és átadással (szóbeli magyarázatot is beleértve)

⁹⁴ http://www.khandro.net/practice_mala.htm

⁹⁵ <http://www.3worlds.co.uk/Articles/Mala.pdf>

rendelkeznek, egyetlen szertartási eszköz alapos megfigyelésével és elemzésével, képesek lehetnek felépíteni belőle, egy egész komplett szellemi megvalósítást eredményező gyakorlatot.

Ezzel a dolgozattal, a célom az volt, hogy bemutathassam, az életemet gyermekkorom óta meghatározó, buddhista alapokra épülő, szimbolikus gondolkodást. Mindezt, máig használatos, átalakító, *tantrikus* eszközökbe ágyazott módon kívántam megtenni. Hiszem azt, hogy ez az analogikus gondolkodás, képes a szavakon túl megmutatni, a legbelsőbb üres, de fénylő valónknak azt a részét, ami az elmén túl lelhető fel. Számos az életem folyamán használt, okkult jóslási módszer is, (főként a tibeti *mo* jóslás rendszere) amit a parapszichológusi munkám alatt igénybevettem, (ami szintén az analogikus gondolkodásra épült) bizonyosságot adott a felől, hogy a szimbólumokon, archetipikus képek használatán keresztül, erős kapcsolatot lehet kiépíteni, a kis én lényünk és a nagy ősi valódi lényegünk között. Abban a pillanatban, amikor ez a kapcsolat létrejön, úgy tapasztaltam, hogy az elválasztódás érzése (az, hogy különálló elhagyatott kis lények lennénk, a világban) megszűnik, vagy legalábbis elhalványul.

Most, szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik lehetővé tették a múltban, hogy tanulmányozhassam még mélyebben, a szimbólumok átalakító erejű világát. Elsősorban azoknak a mestereknek és nagy felfedezőknak, akik a történelem folyamán éltek és munkásságukkal egyre közelebb hozták az emberiséghez, az analogikus gondolkodás lehetőségeit. Majd, köszönet illeti azokat a mestereket és tanítókat, akik az életemben sokat tettek a fejlődésemért és tanácsaikkal, tanításaikkal egyengették utamat. Köszönet az összes tibeti mesternek, mind a négy vonalból. Köszönet, a Tan Kapuja Buddhista Főiskola tanárainak, és köszönet a barátaimnak, hogy inspiráltak és segítettek, dolgozatom elkészülése alatt.

Remélem, hogy ez a művem, inspirálhat másokat arra, hogy a szimbólumok világát elkezdjék tanulmányozni, és a benne rejlő értékes lehetőségek, segíthessék őket továbbjutni, az önismeret felé vezető rögzös ösvényen. Tiszta szívből kívánom mindenkinek, hogy leljenek rá saját útjukra, bizonyossággal és érzék el általa azt, ami számukra a legfontosabb. Főként a teljes, kimozdultságtól mentes felébredést.

Sarva Mangalam /Áldás Mindeneknek/

Felhasznált Irodalomjegyzék:

- AGÓCS TAMÁS: *Gyémánt áttörés, A gyémántvágó szútra és magyarázatai*, Budapest, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 2000
- ALFORD, CLIFFORD N. : *The way of the phurba*, Columbia (magán kiadás), 2007
- BEER, ROBERT: *The handbook of tibetan buddhist symbols*, Boston, Shambhala, 2003
- CSEH ÉVA: *Japán buddhista művészet*, Budapest, Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum, 1996
- DALETH, YLIASTER: *Mágia - Rejtett erők*, Budapest, Tuan Kiadó, 2005
- FISHER, E. ROBERT: *Art of Tibet*, London, Thames and Hudson Publisher, 1997
- GIBSON, CLARE: *Jelek és jelképek*, Debrecen, Kinizsi Kiadó, 1998
- GLASENAPP, VON HEMUTH: *Buddhista misztériumok*, Budapest, Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 2002
- GOVINDA, ANAGARIKA LAMA: *OM MANI PADME HUM - Bevezetés a tibeti misztikába*, Budapest, Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 2002
- GYÁLCEN, TÁSI SÁRDZÁ – NÁMDÁK, LOPÖN TENZIN RINPOCSE: *Dharma-füzetek: Az ősbuddha szívleányegisége*, Budapest, (Jakab Katalin és Urgyen fordítása), 2004
- HETÉNYI ERNŐ DR.: *Mudrák és szimbólumok*, Budapest, Buddhista Misszió Kiadó, 1983
- KELÉNYI BÉLA - VINKOVICS JUDIT: *Tibeti és Mongol buddhista tekercsképek*, Budapest, Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum, 1995
- NORBU, CSÖGYAL NAMKHAI: *A kristály és a fény útja - Szútra, tantra és dzogcsen*, Budapest, Magyarországi Dzogcsen Közösség, 2007
- PÉK ZOLTÁN (ford): *Naphimnuszok és tűzimák*, Budapest, Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 2001
- SZATHMÁRI BOTOND: *A tibeti buddhizmus története és kultúrája*, Budapest, A Tan Kapuja Buddhista Főiskola jegyzete, 2012
- TRUNGPA, CSÖGYAM: *A szellemi materializmus meghaladása*, Budapest, Farkas Lőrincz Imre Könyvkiadó, 1998
- VASZI SÁNDOR, URGYEN: Karma Paksi: *A megértés mágikus kulcsa*, Budapest, Samadhi kiadó, 2016
- YUTOK, CHOEDAK LAMA: *Lamdre - Dawn of enlightenment*, Australia, Gorum Publications, 1997

Internetforrás jegyzék:

Bell, *Tibetan Buddhist Altar* (A sacred space for everyone):

- <https://www.tibetanbuddhistaltar.org/tag/bell/> [megtekintve 2018.02.01.]

Beru Khjence Rinpoche – Három Védélmező beavatás, *Beru Khjence* (2011):

- <http://berukhjence2011haromvedelmezo.blogspot.hu/> [megtekintve 2018.02.03.]

Bhikshuni Thubten Chodron: Manjushri sadhana, *Thubten Chodron*:

- <http://thubtenchodron.org/2008/05/manjushri-meditation-sadhana/> [megtekintve 2018.02.09.]

Bon deity: Purba Drugse Chempa, *Himalayan Art* :

- <https://www.himalayanart.org/search/set.cfm?setID=589> [megtekintve 2018.02.03.]

Bon deity: Sipai Gyalmo Main Page, *Himalayan Art*:

- <https://www.himalayanart.org/search/set.cfm?setID=355> [megtekintve 2018.02.08.]

Három drágaság, *Wikipedia*:

- https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1rom_dr%C3%A1gas%C3%A1g [megtekintve 2018.02.09.]

Hétköznapi buddhizmus, Tantrikus szimbólumok (kellékek), *Buddhapest*:

- http://www.buddhapest.hu/2014/01/tantrikus-szimbolumok-kellekek_13.html [megtekintve 2018.02.01.]

Imakerék, *Wikipédia*:

- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Imaker%C3%A9k> [megtekintve 2018.02.09.]

Kíla (Buddhism), *Wikipedia*:

- [https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/K%C4%ABla_(Buddhism)) [megtekintve 2018.02.05.]

Mahakala, *Khandro.net*:

- http://www.khandro.net/deity_mahakala.htm [megtekintve 2018.02.03.]

Malas, *Khandro.net*:

- http://www.khandro.net/practice_mala.htm [megtekintve 2018.02.22.]

Manjushri, *Karma Guru, Tibetshop*:

- <http://karmaguru.hu/manjushri> [megtekintve 2018.02.08.]

Mantra of the four gate keepers (dza hung bam ho), *Rigpa Shedra*:

- [http://www.rigpawiki.org/index.php?title=Mantra_of_the_Four_Gate_Keepers_\(dza_hung_bam_ho\)](http://www.rigpawiki.org/index.php?title=Mantra_of_the_Four_Gate_Keepers_(dza_hung_bam_ho)) [megtekintve 2018.02.09.]

Nicholas Breeze Wood: (The shamanism magazine), Beads of intent, *Sacred Hoop*:

- <http://www.3worlds.co.uk/Articles/Mala.pdf> [megtekintve 2018.02.22.]

Nicholas Breeze Wood: (The shamanism magazine), Himalayan thunder nails, *Sacred Hoop* (1993):

- <https://www.scribd.com/document/350768482/Phurba-s> [megtekintve 2018.02.05.]

Nicholas Breeze Wood: (The shamanism magazine), *Sacred Hoop* (1993):

- <http://www.sacredhoop.org/Articles/AUTHORISED-SHAMANS.pdf> [megtekintve 2018.02.03.]

Okkultizmus, *Wikipédia*:

- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Okkultizmus> [megtekintve 2018.01.28.]

Szakja Tasi Csöling, Öszentsége Szakja Trizin Magyarországi honlapja:

- <http://www.szakja.hu/magyar/index.htm> [megtekintve 2018.02.09.]

Szathmári Botond: tibeti szakrális zene és hangszerei, *Tarr Dániel: Kulturális antropológia*:

- http://www.tarrdaniel.com/documents/KulturalisAntropologia/tibeti_szakralis_zene.html [megtekintve 2018.02.01.]

Text, Art and Performance in Bön Ritual, Sherab Mawe Senge, *Bon Art*:

- <http://www.univie.ac.at/bon/art/portable/thankas/176-sherab-mawe-senge-shes-rab-smra-ba-i-seng-ge> [megtekintve 2018.02.08.]

Tízperces: Láma, jidam, dakini és védelmező, *Gyémánt út buddhista központ* (2012):

- <http://blog.buddhizmusma.hu/tizperces/18-tizperces/72-lama-jidam-dakini-es-vedelmezo> [megtekintve 2018.01.28.]

Képforrás jegyzék:

1. kép: vajra:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Three-pronged Vajra, 12th century Japan, gilt bronze, Metropolitan Museum of Art, 1987.151.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Three-pronged_Vajra,_12th_century_Japan,_gilt_bronze,_Metropolitan_Museum_of_Art,_1987.151.JPG) [megtekintve 2018.02.01.]

2. kép: ghanta

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=249564&partId=1&searchText=ghanta&sortBy=objectTitleSort&page=1
[megtekintve 2018.02.01.]

3. kép: damaru

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tambour Damaru \(British Museum\) \(8697430998\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tambour_Damaru_(British_Museum)_ (8697430998).jpg) [megtekintve 2018.02.01.]

4. kép: kapala

http://eng.tibet.cn/culture/tibetan_buddhism/1449128868325.shtml [megtekintve 2018.02.03.]

5. kép: kila

<https://hu.pinterest.com/pin/513269688771866816/> [megtekintve 2018.02.03.]

6. kép: kartrika

<http://www.museodezaragoza.es/wp-content/uploads/2012/11/hacha-ritualkartrikasixitibetinv.49033.jpg> [megtekintve 2018.02.03.]

7. kép: khatvanga

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?partid=1&assetid=332656001&objectid=1323 [megtekintve 2018.02.08.]

8. kép: khadga

<https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-%E2%80%98khadga%E2%80%99-and-sword> [megtekintve 2018.02.08.]

9. kép: kalasha

<http://michaelbackmanltd.com/3858.html>

10. kép: mani imamalom

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prayer wheel from Tibet. K%C3%B6r%C3%B6si Csoma collection in Geographical Museum. - %C3%89rd.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prayer_wheel_from_Tibet._K%C3%B6r%C3%B6si_Csoma_collection_in_Geographical_Museum._-_%C3%89rd.JPG) [megtekintve 2018.02.09.]

11. kép: mala

<https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-%E2%80%98khadga%E2%80%99-and-sword> [megtekintve 2018.02.22.]